

בבא מציעא פז

משה שווערד

1. תוספות מסכת בבא מציעא דף פו עמוד ב

חזייה להקב"ה דקאי אבבא - והיינו דכתיב (בראשית יח) אל נא תעבור מעל עבדך הכא משמע שהשכינה היה רוצה להסתלק מעל אברהם ובמפנין (שבת דף קכז.) משמע שלפי שרצה אברהם לילך לקראת אורחים ולהכניסם אמר להקב"ה להמתין עד שיכניס אותן דדרשינן מיניה גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני השכינה וקאמר נמי התם בא וראה שלא כמדת הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם מדת בשר ודם אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאבא אצלך ואילו בהקב"ה כתיב אל נא תעבור.

2. בן יהודע על בבא מציעא דף פו/ב

שם גבריא דאזיל למהפכיה לסדום. הא דנקיט לגבריא ללבוסוף, ומקמיה הכי נקטיה באמצע^[2], נראה תחלה נקיט להו כסדר מעלתן, וכאן נקיט על פי סדר שליחותם, כי שליחות מיכאל ורפאל היתה בו ביום, לבשר שרה ולרפאל אברהם אבינו, אבל שליחות גבריא להפוך סדום היתה ביום שני, ונראה כל אחד היתה שליחותו כפי בחינתו, כי מיכאל הוא שר המים, לכך בא לבשר על הריון שרה אמנו ע"ה, שיהיה מן ההזרעה של הזרע שהוא מים, ורפאל ממונה על הרפואה כפי בחינתו שמפורש זה בשמו, וגבריא הוא שר הגבורה והאש, לכך נשלח להפוך סדום ללקותם בגפרית ואש:

3. מכתב מאליהו

ידוע שכל מעשי המלאכים אינם אלא לימודים לבני אדם, ומעתה קשה בשלמא מלאך הבשורה ומלאך הרפואה וההצלה, שהם מלאכי רחמים, מובן למה באו להתארח אצל אברהם שיראה בהם את גודל חסדו. אבל מלאך הדין של הפיכת סדום - מה לו ולחסידי אברהם, ומה זה בא ללמדנו שגם הוא בא להתארח אצל אברהם לכאורה הרי חסד חנם של אברהם הוא ההיפך הגמור למדת הדין?

אבל אינו כן, וחידוש זה בא ללמדנו, מלאך הדין בא לביתו של אברהם להורות לנו שמדת הדין אינה זרה למושג של חסד חנם, אדרבה, לפעמים מדת הדין גם מסכימה לחסד חנם הרי בגמרא (שבת פ"ט) דוקא יצחק, שמדתו מדת הגבורה, הוא זה שמציל את ישראל (שנתחייבו כלייה חייו בחטאתם) בכל מיני טענות של לימוד זכות עיי"ש. ודאי תמוה הוא הדבר אבל ב"ה זכינו לביאורו של ר' צדוק הכהן ז"ל (בספר ישראל קדושים מ"ג) שכתב גדר מדת הדין הוא לצמצם ולהגביל כל דבר, וממילא מדת הדין מגבילה גם את עצמה, ויוצא מזה חסד חנם וז"ל שם: ודוקא יצחק... הציל הרשעים ממדת הדין... זו היא מדת הגבורה שיכול לכבוש איזה דבר שלא יתפשט יותר והוא מתגבר נגד הגבורה עצמה.

[ולפי דברינו לעיל אפשר להבין את דבריו הקדושים כך, הנה מדת הדין היא כח הביקורת המבקרת כל מעשה וכל הנהגה לברר אם הם מתאימים לאמת הגמורה, אבל גם את הכח הזה יש להביא תחת הביקורת, אם הוא לשם שמים לגמרי, או שמא יש חשש שבא מפאת שהמבקר רוצה להעמיד את "מדתו" שלו, וממילא אינו לגמרי לשם שמים, ובה נמצא שמדת הדין מצמצמת את עצמה, ונעשה מקום לחסד חנם, והחוטא ניצל, דבר זה למדנו ממה שמלאך הדין נתארח בביתו של אברהם ונהנה מחסד חנם שלו.]

(מכתב מאליהו ד' 54)

4. תוספות מסכת בבא מציעא דף פו עמוד ב

ההוא דאתא לשזביה ללוט - ותימה דאמרין בבראשית רבה (פרשה נ) דאין מלאך אחד עושה שתי שליחות ויש לומר דכאן לא עשה מיכאל בשליחות אחת כי אם מעשה אחד שבישר את שרה וכשהלך משם לסדום אז הותחלה שליחות אחרת ודוקא במקום אחד אין עושה ב' שליחות ובכ"ר (שם) יש שרפאל בא להציל את לוט ורפואת אברהם אינה נזכרת ואפילו בא כמו כן לרפואת אברהם חשיב הכל שליחות אחת דרפואה והצלה

ענין אחד הוא הקשה הר"ר אלחנן הא משמע לישנא דקרא ששניהם הצילוהו כדכתיב (בראשית יט) ויחזיקו האנשים בידו וכתוב ויוציאוהו ויניחוהו מחוץ לעיר וכתוב בתריה שאמר ליה מלאך שבא להפוך את סדום כי לא אוכל לעשות דבר עד באך שמה ויש לומר ששניהם הוציאוהו חוץ לעיר ומיכאל הלך עמו עד צוער וגבריאל היה מצוה אותו למהר.

5. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף פו עמוד ב

תוד"ה הוא דאתא. ובב"ר יש שרפאל וכו'. עובדא בר"ש קלוגר זצ"ל שהמתינו בברית, על מיתת זקנם שהיה מסוכן, ובכדי שיקראו לתינוק שם על שמו, ואמר הגרש"ק דאדרבה כדאי להם למהר את הברית. והסביר דלוט לא היה ראוי שיבוא מלאך מיוחד להצלתו אלא אגב שבא לרפאות את אברהם בא כבר ג"כ להציל את לוט, וכן בנ"ד מאחר שיבוא מלאך הברית לרפאות הנמול ירפא גם את החולה. וכן הוה המעשה שנתרפא הזקן. ועפ"י דרכו מתיישב קו' התוס'.

6. תורת חיים

מלמד שהאשה עיניה צרה באורחין וא"ת אימא איפכא הוא אמר קמח והיא סולת וי"ל דאברהם לא אמר לשרה אלא מהרי שלש סאים שתמא ותו לא, והא דנקט קרא קמח סולת משום דשרה היתה שואלת לאברהם אם שלש סאים קמח קאמר והשיב לה סולת קאמינא ש"מ דאשה עיניה צרה באורחין כיון דלא נטלה סולת מעצמה.

7. שערים מצויינים בהלכה

שכבר אמרו לאברהם מי הם, וע"י ברבינו בחיי עה"כ (וירא יח-ה) "וסעדו לבכם" מכאן יש ללמוד סמך וסעד שהכיר בהם שהם מלאכים אע"פ שבאו בדמות אנשים נולקן כתיב "לבכם" ולא לבככם, דלמלאכים לב א' לאביהם שבשמים, אבל בשך ודם יש לו ב' לבבות יצ"ט ויצה"ד. וכן משמע במהרש"א (גדה ו: ד"ה קבלה) שאברהם כבר ידע שהם מלאכים, נוע"י באוה"ח הק' (ר"פ וירא) שאברהם אבינו הכיר בהם כי צורת המלאך לא תתעלם, וצא ולמד מאשת מנוח, וכש"כ אברהם שמכירם היה לשעבר וכו', ועי"ש (פסוק ד ד"ה יוקח) שלא רצה לשנות כמנהג הלקוח באורחים שהיו מקדימין לרחוץ רגליהם לחששת ע"ז וכו', ולכן שפיר החמיר גם עליהם, שהמלאכים טהורים הם וידע שלא יתרצו במאכל שאינו על טהרת הקודש. וע"י בעיון יעקב (ד"ה אמרו) בשם מעשה ה'. וע"ע בדברינו בסמוך (ד"ה כדי) בשם עיון מנחם. ובפרד"י (שם ד"ה והנה) העיר, דלכאורה מכאן ראיה לספיקו של השער המלך (אישות פ"ט הט"ז) שאם הוא נוהג איסור בדבר אף דחבירו אינו נוהג, מ"מ עובר על לפני עור, וכ"כ בהמקנה (קידושין לט. ד"ה אריון), וא"כ כאן כיון דלאברהם העיסה אסורה שהיה אוכל בטהרת הקודש, אסור לו ג"כ ליתן להאורחים [וע"י בדברינו במס' סוכה י. ד"ה אגנינהו], ועי"ש שיש לרחות, דהכא ברגל כו"ע מטהרים א"ע וא"כ זה אסור לכו"ע. נייש להעיר דממה נפשך,

הקשה בנוה"ק (מד"ד וירא פמ"ח-יה) אטו לפי שאברהם נהג עצמו בזה, מה לו להחמיר על האורחים. וראיתי ברבינו בחיי (וירא יח-ה) שכבר העיר בזה, וכתב דאולי כוונת החכמים שלא רצה להאכילם ממה שלא הורגל בעצמו, והנכון לפרש כי היה זה מפני איסור חמץ, ולפי שאברהם היה אוכל חולין בטהרה סלקה ידיה מן העיסה, ואברהם חשש לאיסור חמץ

8. שערים מצויינים בהלכה

ובעיקר הענין צ"ע, דכיון שזה אירע בפסח, והרי ביר"ט איכא חיוב לאכול פת נעי' בדכרינו בסמוך ד"ה כדי – מקשים], והיאך היה אברהם אבינו מונע עצמו מאכילת פת משום חומרא זר של אכילת חולין בטהרה נואפשר לדחוק שכבר אכל באותו יום], והרי מבואר ברמב"ם הנ"ל שאכילת חולין בטהרה היא רק דרך חסידות, אמנם יש ראשונים הסוברים דאיסורא איכא

9. שערים מצויינים בהלכה

מקשים העולם, הא לחם לא הביא לפי שפרסה נדה, א"כ אין כאן ברהמ"ז וכוס, ומפרש בעיון מנחם דמתחלה היה רוצה ליקח הלחם בעצמו, אלא כיון שפרסה נדה והוא היה אוכל חולין בטהרה, היה אסור לו ליגע בלחם זה שנטמא, דלמא יבוא לאכלו, כדאמרינן במס' גיטין (סח:) אשת חבר אינה טוחנת עם אשת ע"ה בזמן שהיא טהורה, חיישינן שמא תטול לתוך פיה, ולכן היה מוכרח ליקח הלחם ע"י שליח, ולפ"ז י"ל דבאמת אכלו לחם ונתחייבו בברהמ"ז, ולא החמיר כלל על הערביים אלא על עצמו. וכזה כתב בידות אפרים (לר' פישל

החמיר]. אך עדיין קשה דלעיל (פו:) איתא שהיה נראה כאילו אכלו נרוק לדעת התנ"כ המובא בתוס' שם שאיה"נ אכלו אתי שפיר], וא"כ על מה ברכו ברהמ"ז, אם לא אכלו, ולכן נראה ליישב באופן אחר, שהיה זה כוס של קידוש, כיון שהיה ביום א' של פסח, ובאו כחום היום, דהיינו באמצע היום, וזה זמן סעודת היום, וכדאמרי' במס' ביצה (טו:) חלקהו חציו לה' וחציו לאכילה, וגם כוס של קידוש נקרא כוס של ברכה, נועי' בשו"ע או"ח סי' רעא סי"ד דמצוה מן המובחר שיטעמו כולם], ועל זה בירך אברהם אבינו ברכת קידוש, ורצו לשגר לה כוס זה,

10. תוספות מסכת בבא מציעא דף פז עמוד א ד"ה על ידי

על ידי בעלה - היינו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע: ושם ד"ה אין ע"ש צ"ע קצת).

11. בן יהודע על בבא מציעא דף פז/א

אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין, נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין, וחזר היופי למקומו. ...
ונראה לומר בס"ד, שרצה הקב"ה לעשות סימן ורמז לישראל באמנו הראשנה היא שרה הצדקת זכותה יגן עלינו אמן, על הנהגתם בעולם הזה, כי סוף הכבוד לבא ותחזור עטרה ליושנה, ולא יתיאשו מאורך הגלות המר אשר באו מים עד נפש, כי כן היה בשרה אמנו ע"ה אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטים, באופן שאי אפשר להיות כפי הטבע והשערת השכל שתחזור עטרה ליושנה, להיות אשה בחורה, ועם כל זה אחר הזקנה הגמורה נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטים, וחזר היופי למקומו, כן יהיה לעתיד במהרה בימינו אמן אצל אומה הישראלית בניה של שרה, שאחר עוצם הגלות המר תחזור עטרה ליושנה, ויתקיים בנו מאמר הכתוב [יחזקאל ט"ז י"ג] ותיפי במאד מאד ותצלחי למלוכה:

12. בן יהודע על בבא מציעא דף פז/א

נהפך קלסתר פניו ונדמה לאברהם. קשא אמאי לא עשה השי"ת דבר זה מהריון ולידה, שיהיה פניו של יצחק דומין לאברהם, ואז לא היה יוצא לעזו ההוא. ונ"ל בס"ד, דאיתא במדרש במלך ערביים שחור שילדה אשתו שהיתה שחורה בן יפה מאד, ושאל לרבי עקיבא אם צריך להרגה, דודאי זינתה כי שניהם שחורים, והשיב לו אם יש לך צורות יפות תלויים לפני מטתך, אמר לו הן, אמר לו אם כן בנך הוא זה, ונולד יפה מכח מחשבה של אשתך שהיתה מבטת באותם הצורות היפות בעת התשמיש כשנתעברה בן וילדה אותו יפה כמותם, עד כאן.

על כן אם היה נדמה לאברהם אבינו ע"ה מעת לידה היו אומרים מאבימלך נתעברה חס ושלום, ומה שנדמה לאברהם מפני שהיתה מחשבת בשעת תשמיש בצורת בעלה, וכמו שאמר רבי עקיבה למלך ערביים, לכך עשה הנס אחר כך בגלוי, דעל זה הכל הודו:

ועוד נ"ל בס"ד הטעם, שהיה הנס אחר כך, כי יצחק גבורה ואברהם חסד, אך צריך למתק הגבורה בחסד, לכלול אותה בחסד, ולכן תחלה כל אחד היה עומד בצורה בפני עצמו, ואחר כך נהפך צורת יצחק שהוא גבורה ונדמה לאברהם שהוא חסד, הנה בזה נכללה הגבורה בחסד ונתמתקה שנעשית חסד...

13. כד הקמח

אמר רבי לוי ואותו היום שגמל אברהם את יצחק בנו עשה סעודה גדולה, מצינו כי כשנולד יצחק נימול לשמונה ימים ועשה אברהם סעודה גדולה ביום חי למילה, שכן דרשו רז"ל "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק" (בראשית כ"א) ביום הגי' מל את יצחק, ומכאן סמך למנהגו שאנו עושין סעודה ביום המילה שהרי לפי המדרש הזה עשה אברהם משתה גדול ביום שמיני במילת יצחק, מצות המילה כעין קרבן הוא שאדם מקריב פרי בטנו לכבוד הש"י לקיים מצותו, וכשם שדם הקרבן מכפר, כך דם המילה מכפר, ולכך עיקר המילה ביום שמיני בדמיון קרבן שלא יכשר עד יום שמיני, שנאמר "ומיום השמיני והלאה ירצה", (ויקרא כ"ב) וכשם שכתוב בקרבן: "ויאכלו אותם אשר כופר בהם! (שמות כ"ט) שאכילת קרבן מכפר כן המנהג בישראל שעושין סעודה ביום המילה ומתאספין הכל ובאין שם מנהג כשר הוא, ועל כן הזכיר דוד ע"ה: "אספו לי חסדי כורתי בריתי עלי זבח" (תהילים נ"ו) למדך כי ראויה שיתאספו הקרובים והאוחזים, לשמוח ולעשות סעודה על המצוה הזאת.

(רבינו בחיי כד הקמח רמ"ז)

14. מהר"ל חדושי אגדות על בבא מציעא דף פז/א

עד אברהם לא הוי זקנה וכו'. דבר זה בארנו, פירוש כי הזקן יש בו השכל והחכמה שהרי כן אמרו אין זקן אלא שקנה חכמה כי (לדעת) [לעת] זקנתו נחלשו כחות הגופניים ומתגברים כחות השכליים, וכן אמרו תורה נקראת תושיה שהיא מתשת כחו של אדם, כי בהתגבר השכלי מתיש כחו של אדם הגופני וכמו שהוא מבואר למעלה גבי עובדא דריש לקיש ולפיכך עד אברהם, שהיה הזקן חסר חכמה שלא היו מכירים בוראם באותה שעה והיה חסר השכל בעולם ולכך לא היה זקנה, הוא הסתלקות כחות הגוף, אבל אברהם היה עושה שהיה מקבל העולם מעלת השכל ועם זה הוא הזקנה. אף כי לא היה כל העולם חכמים ונבונים אין זה כלום, סוף סוף היה אל העולם מעלת השכל אשר השכל מתנגד אל כחות הגוף. לכך מן אברהם ואילך שהיה שכל בעולם היה נוהג זקנה בעולם, והבן הדברים האלו מאוד. ולכך אמר בעי רחמי והוי זקנה כי מדה עליונה היא מאוד:

15. ביאור אגדות חז"ל

עד יעקב לו הוה חולשא

עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי וסוה חולשא שילסא אלס לפני מוסו וזוה לנימו שנאמר "ויאמר ליוסף הנה אביך חולה".

(פ"ז א')

אמרינו אבן טובה היתה לאברהם כל חולה שהיה רואה אותה היה מתרפא ולא היה חולה, וקשיא והא אמרינו עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעי רחמי והוה חולשא, ותירץ מורי עד יעקב לא הוה חולי כמו של יעקב, אבל מהכאת אדם ומנשיכת בהמה וחיה הוה חולה, ואותו הנשך והמוכה היה רואה באבן טובה של אברהם אבינו ע"ה ומתרפא אבל חולה מהקב"ה לא היה מתרפא.

(פירוש התורה לבעלי התוספות אמרי נועם)

16. תוספות מסכת בבא מציעא דף פז עמוד א ד"ה ואלו אוכלין

ואלו אוכלין מן התורה - משום דאיירי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג.

17. רא"ש על בבא מציעא פרק שביעי - סימן א

הכל כמנהג המדינה. הכל לאיתוויי מאי לאיתוויי הא דת"ר השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי ר' יהושע **וחכ"א משמנין ביניהם. ירושלמי א"ר אושעיא א"ר אלעזר בכל מקום המוציא מחבירו עליו הראיה חוץ מזו זאת אומרת מנהג מבטל הלכה:**

18. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פז עמוד א

ח] נותן לו כפחות שבשכירות דברי רבי יהושע וחכמים אומרים משמנים ביניהם - סברת ר' יהושע שנותן הפחות שבשכירות הוא משום שהמוציא מחבירו עליו הראיה. **וצ"ב מה סברת חכמים.** הר"ף והרא"ש מביאים ירושלמי שכתב זאת אומרת מנהג מבטל הלכה, ומבארים הרא"ש והנ"י שהמנהג מבטל את ההלכה של המוציא מחבירו עליו הראיה. [1] **ומבאר ההג' אשרי שהולכים אחר המנהג בדיני ממונות, והבא לשנות מהמנהג וטוען שהתנה בענין אחר, עליו להביא ראיה [עיי' פג. אות א]. ולכאורה סברתו שבסתמא אדם מתכוון כמו המנהג [ולכן משמנים], ואם טוען שעשה אחרת עליו להביא ראיה, אלא דא"כ קשה למה הירושלמי קורא לזה מנהג מבטל הלכה, הרי תולים שזה היה כוונתם, וממילא כיון שאין ספק אין הלכה של המע"ה.**

[2] **הרמב"ן מבאר שכאן ליכא דין המע"ה משום שכאן הספק משום ששניהם היה להם לפרש, ובזה אין אומרים המע"ה. ונראה כוונתו שרק בספק במציאות או בדין אומרים המע"ה, אבל בספק בכוונה שנוצר מחמת שלא פירשו, הולכים בתר אומדנא שכוונתם כמו המנהג.**

ר' יונתן בשיטה מבאר כוונת הירושלמי שהיה לנו לומר המע"ה, ובא המנהג שדרך בעה"ב לפעמים לשכור ביוקר, והיה צריך בעה"ב לפרש שאינו שוכר ביוקר, וכיון שלא עשה כן יפסיד חצי טענתו. וגם פועל דרכו לפעמים להשכיר עצמו בזול, והיה צריך הפועל לפרש דבריו ולא פירש ולכן גם הוא יפסיד חצי טענתו, כיון ששניהם יודעים המנהג. ואפשר שכוונת ר' יונתן כמו הרמב"ן שהולכים בתר אומדנא. ואפשר שכוונתו שיש כאן תקנה מדרבנן ששניהם יפסידו חצי טענתם, וכעין מש"כ התוס' [ב"ב סב: ותורא"ש גיטין יד ב] שלפעמים חכמים מתקנים שיהיה יחלוקו ולא המע"ה.

19. שערים מצויינים בהלכה

דף פז: כי תבא בכרם רעך ואכלת. כתב הרמב"ם (שכירות פי"ב ה"א) דעל בעה"ב מצוה שיניח אותן לאכול ממה שהן עושין. [ועי' שו"ת מחזה אברהם (או"ח סי' ב) אם צריך כאן אכילה בכזית דוקא. ועי"ש למה לא ממעט הגמ' חצי שיעור וכדורי' לקמן למעט אכילה גסה. דעי' בסוף המאמר בשם הגר"א]. וכ"כ בסה"מ (מ"ע דא) היא שצונו להיות הפועל אוכל בעת עבודתו, וכן בספר החינוך (מי תקעו) מנאה במנין המצוות, וכתב דאם לא הניח לו לאכול ביטל מ"ע זו. ועי' במשל"מ (מאכ"א רפ"ב) מש"כ בזה. ועי' בגמ' ורש"י לקמן (פט: ד"ה ופטורין). ובביאור הגר"פ לרס"ג (ח"ב ל"ת רסד) הביא שיטת הראשונים שחולקים וס"ל דלא הוי מצוה, אלא רשות לפועל לאכול.

ואם לא הניח לפועל לאכול — כתב הטור (סי' שלז) בשם הרמ"ה, דצריך בעה"ב לשלם לו כשיעור שהיה אוכל, וכן פסק הרמ"א (שם ס"א). ועי"ש בב"ח מש"כ בטעם הרמ"ה. וברמב"ם לא הובא זה, ומשמע דא"צ לשלם, [עי"ש במנ"ח דמרמב"ם משמע שא"צ לשלם, דאל"ה היה לו לפרש. והגר"ם העיר שאין ראיה שדרכו של הרמב"ם שלא לכתוב דינים שאינם מפורשים בחז"ל. ובאבן האזל (השמטות שם פי"ג ה"ב) הוכיח מלשון הרמב"ם פי"ב הי"ג דחייב לשלם].

20. שיטה מקובצת מסכת בבא מציעא דף פז עמוד ב

אתיא קמה קמה וכו'. קשיא וכי אדם דן גזרה שוה מעצמו. ועוד דהא לא קיימא דך גזרה שוה. ואיכא למימר מפני שיד פועל על התחונה גמרינן להך קמה מההיא בבנין אב אלא דגלי רחמנא בדוכתא אחרנא דבכל קמה אוכל. הראב"ד. ולהלן תמצא עוד בזה:

21. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת בבא מציעא דף פז עמוד ב

אתיא קמה קמה. מקשין הראשונים דהא קיי"ל בפסחים ס"ו. ונדה י"ט: דאין אדם דן גזירה שוה מעצמו, ולכן מפרשים דאין זה גזירה שוה אלא ילפינן לה מצד גילוי מילתא דמה מצינו קמה שכן דבר החייב בחלה אף כאן כן. אכן רש"י כתב גז"ש. וזה תמוה מאד כקושיית הראשונים הנ"ל. ולרש"י צ"ל דקים ליה לש"ס שהיה גז"ש כזה ולמסקנה בע"כ הגז"ש היא לדרשא. (שיטמ"ק).

22. שערים מצויינים בהלכה

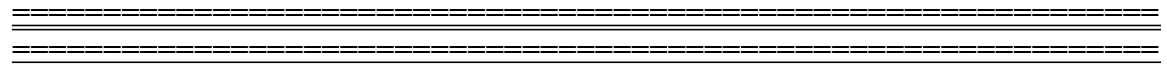
הניחא למ"ד גזל כותי אסור וכו'. פרש"י פלוגתא בהגזול ומאכיל. מכאן מוכיח בשער המלך (גזילה פ"א ד"ה אמנם) דלמ"ד גזל הגוי אסור מדאורייתא הוא, דאי מדרך אסמכתא תקשי ליה נמי, למ"ד גזל הגוי אסור רעך למה לי, והקשה על היש"ש (ב"ק פ"י סי' ב) דס"ל דאינו אלא מדרבנן, ועי"ש מש"כ בכונת רש"י כאן. ועי' בדברינו במס' ב"ק (קיג: ד"ה כאן בגזול) שהארכנו בזה.	כתב במג"א (סי' תרלז ס"ק ג) בשם היראים (סי' תכא) דגם למ"ד גזל עכו"ם מותר, מ"מ אם גזל ממנו אתרוג לא מקרי לכם, וכבר תמהו עליו מהגמ' כאן, דהא אצטריך הקרא כרם רעך ולא של נכרי דמקרי לכם, עי' במנ"ח (מצוה תקעו-יא) ופרי יצחק (ח"ב סי' סה-לב) ובמשנת ר"א (סי' ע). ועי' בדברינו בסמוך (ד"ה רעך) שיש שכתבו שהיראים היה לו גירסא אחרת בגמ'. ועי' במשפט שלום (קונט' שושנת יעקב).
---	--

23. שערים מצויינים בהלכה

בכרם רעך ולא של הקדש. מפרש בשטמ"ק בשם הר"ר יהונתן, דהו"א שיצטרך הגזבר לפדות קצת מן הענבים כדי שיאכל הפועל כדי שבעו, להכי בא רעך למעט הקדש דלא זכתה לו תורה.

24. שיטה מקובצת על בבא מציעא דף פז/ב

ואכלת ולא מוצץ. כלומר אסור לפועל שיאכל הענבים בשעה שאינו תאב להם שאינו יכול לאכול החרצנים והזג אלא מוצץ היין מן הענבים וזורק הקליפה החיצונה דבודאי הוא אוכל אותה באכילה גסה ואין זה כנפשך שבעך לפי שיותר משבעך הוא. אי נמי יש לפרש שאף על פי שהוא תאב להם אסרה עליו תורה משום שלא יפסיד יותר מן הענבים לבעל הכרם ועל כרחך צוהו שיאכל הכל גם הקליפה. ה"ר יהונתן:

1. דבר יעקב מסכת בבא מציעא דף פז עמוד ב

א] מנא הני מילי דכתיב כי תבא בכרם רעך ואכלת - יש לחקור האם אכילת פועל הוי זכות ממון דהפועל, או שהוי היתר שנתנה התורה לפועל לאכול מכרם רעהו או שהוי מצוה דרמיא על בעל הכרם לתת לפועל לאכול כשירצה.

לשון הרמב"ם [שכירות יב - א] על בעל הבית מצוה שיניח אותם לאכול ממה שהם עושין בו, וגם החינוך [מצוה תקעו] מנה דין אכילת פועל במנין המצוות, וסיים אם לא הניח לשכיר לאכול ביטל עשה זה. [מיהו י"ל שהיו ג"כ זכות ממון דפועל].

והטור [ריש סימן שלז] כתב בשם הרמ"ה שאם בעה"ב חסם את הפועל שלא יאכל, חייב לשלם לו כמה שהיה ראוי לאכול, ומשמע מזה שאכילת פועל הוי זכות ממון של הפועל. והמנ"ח [תקעו - י] כתב שהרמב"ם לא הזכיר חיוב תשלומין, משמע שחולק על הרמ"ה.

ולשון רש"י [ד"ה אף] פועל באגריה אכיל, משמע שהוי בכלל שכרו וא"כ הוי זכות ממון דפועל. [מיהו רש"י להלן [פט: ד"ה ופטורין] כתב שאכילת פועל אין זה תנאי שכרן אלא התורה זכתה להן, משמע שהוי מצוה על בעה"ב, ואפשר שרק לפי ההו"א שאיכא מיעוט מה"ת למעט שפועל אינו כלוקח, הוצרך רש"י לפרש שהוי בכלל שכרן, אבל לפי המסקנה קרא הוי אסמכתא בעלמא].

הגר"ח [מעילה פ"ח] מביא הרמב"ם [מלכים ט - ט] ורש"י [סנה' נו א] שכתבו שפועל גוי שעובד אצל גוי אוכל בזמן מלאכה, ומוכיח מזה הגר"ח שאכילת פועל אינה מצוה דרמיא על בעל הכרם, דלא מצינו מצוה אצל גוי, אלא הוי דין ממון, והוי בכלל הא דבני נח נצטוו על הדינים. ואכתי אפשר להסתפק האם הוי זכות ממון דפועל או היתר שנתנה התורה לפועל שאינו עובר בגזל. ועיי' להלן אות ה ודף צג. אות א.

SEE ADDENDUM 2